LUND UNIVERSITY

I stället för avslutning: Antirasismer som hopp i mörka tider

Krifors, Karin; Sältenberg, Hansalbin; Mulinari, Diana; Neergard, Anders

Published in:
Antirasismer och antirasister:

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Krifors, K., Sältenberg, H., Mulinari, D., & Neergard, A. (2024). I stället för avslutning: Antirasismer som hopp i mörka tider. I K. Krifors, H. Sältenberg, D. Mulinari, & A. Neergaard (Red.), *Antirasismer och antirasister: : Realistiska utopier, spänningar och vardagserfarenheter.* (s. 485-489). Bokförlaget Atlas.

Total number of authors:
4

Creative Commons License:
CC BY-NC

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 09. Nov. 2026

Kapitel 19

I stället för avslutning: Antirasismer som hopp i mörka tider

Karin Krifors, Hansalbin Sältenberg, Diana Mulinari & Anders Neergaard

Att skriva en avslutande text till en antologi om antirasism i Sverige idag är inte en enkel uppgift. Den mångfald som präglar antologins kapitel gör det svårt att tänka sig en avslutning som är koncis, precis och enhetlig. Trots detta erbjuder bredden av empiriska fall och teoretiska ingångsvinklar viktiga analyser av både vetenskapligt och politiskt värde. I detta avslutande kapitel följer därför några möjliga iakttagelser och vidare reflektioner kring antirasism i dagens Sverige.

Respektabilitet och respektabilitetens politik (Dazey 2021) har lyfts fram som en ofta förekommande strategi i sociala rörelsers kamp för social rättvisa. Även om begreppet inte används i kapitlen finns det närvarande som ett spöke som sätter ramar för den antirasistiska praktiken. De som bryr sig om respektabilitet, hävdar den feministiska forskaren Beverly Skeggs (2000), är oftast de kategorier människor som inte anses respektabla. Arbetarklassen, rasifierade grupper, urfolk, hbtqi-personer har bland många andra genom historien representerats som farliga, förorenande, hotande och patologiska. Respektabilitet kan därför ses som en respons mot maktens blick, vilket innebär att respektabilitetens politik är ett projekt för att påverka hur de antirasistiska rörelserna blir tolkade, sedda och förstådda genom att framhålla migranter som goda och produktiva medborgare.

Samtidigt är det viktigt att förstå begränsningarna i respektabilitetens politik, vilket Cházaro (2015) lyfter fram i relation till kampen för social rättvisa och migration. Att förstå hur antirasistiskt motstånd görs kräver perspektiv som fångar pluraliteten och variationerna, men också spänningarna och konflikterna, inom antirasism. Ett annat perspektiv presenteras av den politiske filosofen Paul Preciado (2022), som använder sig av begreppet ”dysfori” som ett analytiskt verktyg för att förstå såväl det rasistiska och senkapitalistiska samhälle vi lever i, som motståndet mot de strukturella orättvisor som präglar våra levnadsvillkor. Med utgångspunkt i sina egna transerfarenheter vänder Preciado på dysforibegreppet

på ett lekfullt sätt. Han menar att i samtiden är vi många som diagnostiseras som *galna* genom vår blotta existens eller genom vårt politiska motstånd. Därigenom breddar Preciado dysforibegreppet till att inte endast innefatta en sjukdomsklassificering av personer på grund av könsidentitet eller sexualitet, utan skriver också in sig i en postkolonial och antirasistisk tradition för att fånga hur det europeiska koloniala projektet, liksom den samtida rasismen, innebär en ständig reproduktion av ”den andre” som galen, fel, sjuk, laglös, ociviliserad, ovetenskaplig.

Denna förståelse av galenskap eller dysfori i bred bemärkelse blir därmed ett verktyg för att samla många olika historiska subjekt till ett brett gemensamt motstånd mot det katastrofala system vi lever i. Utifrån Preciados perspektiv är det inte *vi* som är galna, utan samhället vi lever i. Preciados budskap är hoppfullt just för att det bjuder in till breda allianser mot de strukturella orättvisor som präglar senkapitalismen och den pågående klimatkatastrofen och som bär på djupa historiska rötter, från koloniseringen och den transatlantiska slavhandeln till dagens europeiska migrationspolitik som mördar migranter i Medelhavet. Genom att utifrån ett intersektionellt perspektiv betrakta denna mångfald av förtryck, kategoriseringar och hierarkiseringar som sammanlänkade över rum och tid, tror Preciado också på en mångfald av historiska subjekt för att bekämpa systemet. Detta leder honom också till att vara hoppfull i en annan bemärkelse: nämligen genom idén att det rasistiska bakslag som vi just nu bevittnar i Sverige, Europa och runt om i världen går att betrakta som tillfälligt i ett längre historiskt perspektiv, som sträcker sig från slavuppror till avkolonisering och en mångfald av försök att demokratisera samhället:

> Tänk om vi mitt i denna planetära depression, detta världskrig, mitt i antropocens sammanbrott, håller på att uppleva historiens största revolution? Vi är inte simpla vittnen till det som håller på att hända, vi är kropparna genom vilka mutationen anländer och bosätter sig. Frågan är inte längre vilka vi är, utan vad vi vill vara. (Preciado 2022, s. 65, vår översättning)

En utopisk politik som namnger den gemensamma smärta som avhumanisering genererar kan vara en utgångpunkt för ett socialt rättvise-

projekt. En sådan utopisk politik kan grundas i erkännandet av skilda bakgrunder och varierande (koloniala) erfarenheter, där kropparna ”out of place” blir den gemensamma utgångspunkten för möjliga framtider.

Samtidigt präglas tiden av en rädsla för, eller medvetenhet om, att den planet som också varit vacker och generös inte kommer finnas kvar när barnbarnen växer upp. Det kan vara enkelt, tryggt och tacksamt att välja den dystopiska vägen, att sucka högt och säga: ”det är fruktansvärt”, att fortsätta leva tills den dagen kommer när det inte längre är möjligt. Depression och passivitet är en säker plats att befinna sig på i dag eftersom det blir svårt att ha fel.

Men det är också möjligt att tänka annorlunda …

”Ingen släpper någons hand” skrek studenterna i Brasilien mot landets tidigare militärdiktatur och dessa ord bärs idag som en pin föreställande en blomma som växer genom två händer som håller i varandra (Lorenzoni 2020). Att ingen släpper någon annans hand symboliserar det vi tänkt på mycket under arbetet med boken. Först, eftersom det handlar om kropp och närvaro, där att hålla den andras hand är ett görande av solidaritet som utgår från erkännande av ömsesidigt beroende. Men också eftersom vi, när vi erkänner utmaningen i att inte släppa andras händer, också erkänner att vi är rädda och sårbara, att vi kan bli förförda av nyliberala maktfantasier om individuell autonomi, eller av nyfascistiska löften om lag, ordning och ”trygghet”, att risken att lämnas är stor, att andras händer har släppts många gånger tidigare. Det är inte enkelt att hålla andras händer. Det kräver mod, men mest av allt kräver det ett oändligt och kontinuerligt omsorgsarbete.

När vi skriver dessa avslutande rader har det anordnats protester i flera olika städer mot den föreslagna angiverilagen som just nu utreds (Dir. 2023:126), en så kallad ”informationsplikt” för offentliganställda när de möter personer som saknar uppehållstillstånd. Vid sidan av mindre antirasistiska organisatörer syns också stora fackförbund som organiserar välfärdsarbetare bland medarrangörer och talare. Utöver de som på olika sätt rasifieras som icke-svenskar, och det gör ett betydande antal välfärdsarbetare, finns en ännu större potential till en massiv mobilisering i en altruistisk antirasistisk rörelse. Men när en hör representanter

eller medlemmar prata så framkommer en ambivalens. Medan vissa lyfter fram att de är antirasister, lyfter andra fram att de inte vill bli rasprofilerande rasister och ytterligare andra att det är oprofessionellt och ”inte mitt jobb att göra detta arbete” (det är polisens). Ambivalensen härrör från att det å ena sidan finns en stor grupp människor som eventuellt kommer att göra positivt motstånd mot nekropolitiska agendor. Å andra sidan är dessa tre skäl för att ta avstånd från och/eller bekämpa angiverilagen i grunden mycket olika. Här finns den altruistiska rörelsen av antirasister, men också de som försvarar sina intressen, antingen genom en yrkesetik eller genom en ovilja att göra annat arbete än det de är anställda för. Här är det snarare en fråga om att inte göra rasism eller att inte göra något som inte är ens arbete, två positioner långt borta från antirasismen, men ändå så viktiga i en mobilisering mot angiverilagen. Skulle mobiliseringen misslyckas och det blir lag för (vissa) välfärdsarbetare att ange så blir utfästelserna om att inte ange en fråga om civil olydnad. Vi läser regelbundet om hur miljöaktivister allt oftare döms efter civila olydnadsaktioner, och hur straffskalan alltmer utökas från dagsböter för ohörsamhet mot ordningsmakten till fleråriga fängelsestraff för sabotage (för att en stoppat trafiken på en hårt trafikerad väg). I den antirasistiska rörelsen i bred mening har civil olydnad också använts.

Det är möjligt att de forskare som skriver i denna antologi inte är överens om vägarna framåt. Ska antirasismen sätta fokus på staten och rätten till medborskap eller ska antirasismen skapa nya arenor, utifrån slogans som ”no borders, no nations, stop deportations”, där alternativa samhälleliga visioner som överskrider nationella gemenskaper är möjliga? Bör antirasismen utgå från en förståelse av imperialismen eller inte?

I denna tid finns ett rasistiskt våld i statsapparaten som gör att antirasistiska aktivister även i Sverige alltmer inspireras av abolitionistiska perspektiv, det vill säga en kamp som handlar om både omedelbar och fullständig frigörelse av människor och om ett internationalistiskt projekt för att förändra världen i dess helhet. Det ställer frågor om huruvida det går att använda koloniala och rasistiska verktyg, ”härskarens verktyg” som Audre Lorde (2011) beskrivit dem, för att nedmontera detta samhälles rasism. I ett samtal mellan Angela Davis och Gayatri Spivak (Davis et al. 2019), två av världens mest välkända antirasistiska aktivister

och intellektuella, ställs många svåra frågor. Det är uppfriskande att se dem tveka, backa, lyssna och vara oense.

Angela Davis utgår från det akuta behovet av att demontera det fängelseindustriella komplexet, men också från de nya former av aktivism där det politiska blir personligt och där det ständigt utforskas ledarskapspraktiker. Gayatri Spivak understryker att det är nödvändigt att lära sig ”härskarens verktyg”, men mest av allt att det är möjligt att förvandla kunskap om dessa till ett projekt för social rättvisa. Frågor om medborgarskap (eller görande av medborgarskap) är viktiga för Spivak, för Davis blir staten en institution som är genomsyrad av rasismen, och omöjlig att förändra; det är alternativa former för omsorg och organisering av livet som författaren argumenterar för. Samtidigt under hela samtalet och trots deras oenigheter, hörs både Spivak och Davis upprepa ”men jag är överens med Angela/Gayatri”.

Det får oss att förstå hur den mest hängivna abolitionisten krokar arm med dedikerade välfärdsarbetare i en kamp mot ett angiverisamhälle. Den här antologin har visat på antirasismens bredd, utan att för den skull skygga för problem och svagheter. I Tidöavtalets era är frågan huruvida antirasismer kan finna utrymme för kamp och om denna kamp åtminstone delvis kan föras tillsammans i en brokig och spänningsfylld allians av icke-rasister och antirasister. Som forskare är det svårt att sia om framtiden. Däremot tror vi att antologin som helhet visar på antirasismers möjligheter och därmed kan ingjuta ett visst hopp i dessa mörka tider för de av oss som vill ett samhälle baserat på social rättvisa och utan rasism.

Författarnas tack

TACK till alla som drömmer och försöker göra verklighet av drömmarna!